

ÇİFTLİK HAYVANLARININ REFAHINA İLİŞKİN GENEL HÜKÜMLER HAKKINDA YÖNETMELİK**BİRİNCİ BÖLÜM****Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar****Amaç**

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı; ürün ve hizmetinden yararlanan hayvanların, gelişmesi, uyumu ve evcilleşme durumları ile fizyolojik, etolojik ihtiyaçları ve davranışları dikkate alınarak bakıldıkları ve yetiştirildikleri koşulların asgari standartlarını belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, çiftlik amaçlı yetiştirilen veya beslenen hayvanların korunması ile ilgili asgari standartları belirleyen hükümleri kapsar.

(2) Bu Yönetmelik, yabani ortamlarda yaşayan hayvanları, yarışmalarda, gösterilerde, kültürel ve sportif faaliyetlerde ya da organizasyonlarda kullanılması amaçlanan hayvanları, deney ve laboratuvar hayvanlarını, herhangi bir omurgasız hayvanı kapsamaz.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik;

- 11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun 9 uncu maddesine dayanılarak,
- 98/58/EC sayılı, Çiftlik Amaçlı Yetiştirilen Hayvanların Korunmasına İlişkin Avrupa Birliği Konsey Direktifine paralel olarak, hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- Bakanlık: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığını,
- Hayvan: Balıklar, sürüngenler ya da amfibikler dahil olmak üzere gıda üretimi amacıyla bakılan veya yetiştirilen hayvanı,
- Hayvan sahibi veya bakıcısı: Hayvanların mülkiyetini haiz veya ücret karşılığında veya ücretsiz, muhafaza etmekle görevlendirilen, gerçek veya tüzel kişi veya kişileri,
- İşletme: İçinde hayvanların yetiştirildiği veya muhafaza edildiği herhangi bir kuruluşu,
- Yetkili otorite: İl/ilçe gıda tarım ve hayvancılık müdürlüklerini, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM**Genel Hükümler****Uygulama esasları**

MADDE 5 – (1) Bakanlık, hayvan sahibi ya da bakıcısı tarafından korumaları altında olan hayvanların refahının sağlanması için uygun önlemlerin alınması ve hayvanların gereksiz yere acı ve ızdırap çekmelerine ya da yaralanmalarına neden olacak koşulların önlenmesine yönelik gerekli hükümleri belirler.

(2) Balıklar, sürüngenler ya da amfibik dışındaki hayvanlar, türleri, gelişme evresi, adaptasyon ve evcilleşme durumu ile bilimsel bilgiler ve tecrübeler ile ortaya konan fizyolojik ve etolojik ihtiyaçları dikkate alınarak yetiştirildikleri veya bakıldıkları koşullar, bu Yönetmelikte belirlenen hükümlere uygun olarak sağlanır.

(3) Bakanlık ve yetkili otorite; bu Yönetmelik hükümlerine uyulmasını sağlamak için, denetim yapmaya ve yaptırmaya yetkilidir. Söz konusu denetimler, farklı amaçlar için yapılan kontroller sırasında da yürütülebilir. Her yıl yetkili otorite tarafından toplanan Ek-1'de yer alan bilgiler yıllık rapor haline getirilerek Bakanlığa gönderilir.

Personel

MADDE 6 – (1) Çiftlik hayvanlarının bakımı; uygun kabiliyet, bilgi ve mesleki yeterliliğe sahip yeterli sayıda personel tarafından gerçekleştirilir.

(2) Bakanlık, hayvanların bakımından sorumlu olan bakıcı ile işletme sorumlularına hayvan refahı konularında eğitim kursları düzenler.

Kontrol

MADDE 7 – (1) Hayvan sahibi veya bakıcısı tarafından sıklıkla dikkat edilmesinin gerekli olduğu yetiştirme sistemlerinde barındırılan çiftlik hayvanlarının refahlarının sağlanması amacıyla, günde en az bir kere kontrol edilir. Bunun dışındaki sistemlerde bakılan ve yetiştirilen çiftlik hayvanları ise herhangi bir mental veya fiziksel acıdan kaynaklanan olumsuzluğun önlenmesi için yeterli olacak aralıklarla kontrol edilir.

(2) Çiftlik hayvanları için, herhangi bir zamanda kontrol edilebilmelerine imkân tanıyan sabit ya da taşınabilir yeterli düzeyde aydınlatma sağlanır.

(3) Hasta ya da yaralı olabilecek herhangi bir çiftlik hayvanının gecikmeksizin uygun bir şekilde tedavisi veteriner hekime yaptırılır. Söz konusu tedaviye cevap vermeyen hayvanlar için; derhal veteriner hekime yeniden başvurulur. Gerekli olması durumunda, hasta ya da yaralı hayvanlar kuru, rahat altlığı olan uygun bir ayrı bölmede izole edilir.

Kayıtların tutulması

MADDE 8 – (1) Çiftlik hayvanlarının sahipleri ya da bakıcıları; çiftlik hayvanlarının bulunduğu işletmelerde, hayvanlara uygulanan tüm tedaviler ile her kontrolde tespit edilen ölüm sayılarına ilişkin kayıtları tutar.

(2) Söz konusu kayıtlar, en az üç yıl süreyle muhafaza edilir. Bu kayıtlar denetim sırasında veya yetkili otorite tarafından talep edilmesi durumunda sunulur.

Hareket özgürlüğü

MADDE 9 – (1) Çiftlik hayvanlarının türüne, edinilen tecrübeye ve bilimsel bilgilere uygun olarak hareket özgürlüğü alanları sağlanmalıdır. Bu alanlarda, gereksiz yere acı veya yaralanmaya neden olacak unsurlar bulundurulmaz.

(2) Çiftlik hayvanlarının devamlı veya düzenli aralıklarla bağlanması ya da hareketinin kısıtlanmasının söz konusu olduğu durumlarda, hayvanın fizyolojik ve etolojik ihtiyaçlarına uygun yeterli bir alan sağlanır.

İşletmeler ve işletme içi düzenlemeler

MADDE 10 – (1) İşletmelerin inşası için kullanılan malzeme ve özellikle hayvanların temasta bulunabileceği donanımı içeren bölmeler; hayvanlara zarar vermeyecek şekilde, tam olarak temizlenmeye ve dezenfekte edilmeye elverişli olması gerekir.

(2) Çiftlik hayvanlarının yaşadığı bölümler; herhangi bir zorluk olmadan yatabileceği, dinlenebileceği, ayağa kalkabileceği, dışkı ve idrar yapabileceği bir şekilde inşa edilir.

(3) Çiftlik hayvanlarının bulunduğu işletmelerde alet ve donanımlar; çapraz bulaşmayı ve hastalık taşıyıcı organizmaların oluşmasını engellemek amacıyla, düzgün bir şekilde temizlenip dezenfekte edilir. Dışkı, idrar ve yem artıkları ile saçılmış yemler ise; kokuyu asgariye indirmek, sinek veya kemirgenler için cazip olmasını engellemek amacıyla gerekli sıklıklarda temizlenir.

(4) Çiftlik hayvanlarının emniyeti için yapılan işletme içi düzenlemeler ve tesisatlar; hayvanlarda yaralanmaya veya acı çekmelerine sebep olabilecek herhangi bir keskin kenar ya da çıkıntılar olmayacak şekilde inşa edilir. Zemin ise sert, düz ve dayanıklı yüzeyden yapılmış ve yaralanmaları engellemek üzere, kaygan olmayacak şekilde, hayvanların boyutu ve ağırlığına uygun olmak zorundadır. Yatma alanının rahat ve temiz olması gerekir. Hayvanların tür ve yaşlarına uygun altlıklar kullanılır.

(5) İşletme binalarının yalıtımı, ısıtma ve havalandırması; hava dolaşımı, toz seviyeleri, sıcaklık, göreceli hava rutubeti ve gaz konsantrasyonları hayvanlar için zararlı olmayan sınırlar içerisinde tutulur.

(6) İşletme binalarında barındırılan hayvanlar; sürekli karanlık ya da yapay aydınlatmada, yeterli dinlenme süresi verilmeden bulundurulamaz. Davranış ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak üzere, farklı iklim şartları için uygun doğal ya da suni aydınlatmaya imkân tanıyan tertibat düzenlenir. Mevcut doğal ışığın hayvanın fizyolojik ve etolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz olması durumunda, en azından doğal ışık süresine eşdeğer bir süre için uygun olan 8 saatlik suni aydınlatma sağlanır.

İşletme binalarında barındırılmayan çiftlik hayvanları

MADDE 11 – (1) İşletme binalarında barındırılmayan çiftlik hayvanları, gerekli ve mümkün olması durumunda; olumsuz hava koşullarından, yırtıcı hayvanlardan ve sağlıkları için risk teşkil eden unsurlardan korunur ve günde en az bir kere kontrol edilir.

Otomatik ya da mekanik donanımlar

MADDE 12 – (1) Çiftlik hayvanlarının sağlığı ve refahı için gerekli olan tüm otomatik ve mekanik donanımlar günde en az bir kere kontrol edilir. Sorunların tespit edilmesi durumunda, bunlar derhal giderilir. Sorun giderilene kadar, hayvanların sağlığının ve refahının güvenceye alınması için özellikle alternatif besleme metotları kullanılır ve yeterli bir ortam sağlanmak üzere, uygun önlemler alınır.

(2) Yapay bir havalandırma sisteminin kullanıldığı ve bu sistemin bozulması durumunda, hayvanların sağlığının ve refahının korunması için yeterli düzeyde havanın yenilenmesini temin edecek bir destekleyici sistem kurulur. Bu bozulma ile ilgili olarak hayvanların bakıcısını uyarmak üzere bir alarm sistemi temin edilir. Alarm sistemi düzenli aralıklarla test edilir.

Yem, su ve diğer maddeler

MADDE 13 – (1) Çiftlik hayvanları sağlıklarının sürdürülmesi ve besin ihtiyaçlarının karşılanması için; yaşlarına, ağırlıklarına, davranışlarına ve fizyolojik ihtiyaçlarına göre uyarlanmış yeterli miktarlarda uygun bir yemle beslenir. Hiç bir hayvana, gereksiz yere acı çektirecek ya da yaralanmalarına yol açabilecek her türlü maddeyi ihtiva eden gıdalar ya da sıvılar verilemez.

(2) Tüm hayvanların, fizyolojik ihtiyaçlarına uygun olan aralıklarda kolayca yeme erişebilme imkânı sağlanır.

(3) Tüm hayvanların yeterli miktarlarda, taze suya erişimi sağlanarak günlük sıvı alımı ihtiyaçları giderilir.

(4) Beslenme ve içme suyu donanımı; gıdanın ve suyun kontamine olmasını engelleyecek ve hayvanlar arasındaki rekabetin zararlı etkilerini asgariye indireyecek şekilde tasarlanarak inşa edilir ve yerleştirilir.

(5) Tedavi, koruma ya da zooteknik tedavi amacıyla Bakanlıkça kullanımına izin verilen maddeler dışında herhangi bir başka maddenin kullanımına, bilimsel çalışmalar ya da edinilen tecrübe ile söz konusu maddenin etkisinin hayvanın sağlığı ya da refahına zararlı olmadığı gösterilmedikçe izin verilmez.

Uygun olmayan müdahaleler

MADDE 14 – (1) Hayvanlara tedavi amaçlı olmayan müdahaleler yapılmaz.

Üreme usulleri

MADDE 15 – (1) Çiftlik hayvanlarında, acı duymalarına ve yaralanmalarına neden olan veya neden olması muhtemel, doğal ya da suni üreme prosedürleri uygulanamaz. Yönetmeliğin bu maddesi; hayvanların minumum ya da kalıcı düzeyde acı çekmelerine ya da yaralanmalarına yol açabilecek veya yaralanmalarına sebep olmayacak müdahalelerin gerekli olduğu bazı prosedürlerin uygulanmasına, Ulusal hükümlerce izin verildiği taktirde engel değildir.

(2) Bir hayvan, genotipi ve fenotipi gereği sağlığına ve refahına zarar verilmemesi şartıyla bakılabilir veya yetiştirilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

İdari yaptırımlar

MADDE 16 – (1) Bu Yönetmeliğe aykırı davranışlar hakkında 5996 sayılı Kanunun ilgili hükümlerine göre idari yaptırımlar uygulanır.

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

MADDE 17 – (1) 23/12/2011 tarihli ve 28151 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çiftlik Hayvanlarının Refahına İlişkin Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 18 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 19 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı yürütür.

HER BİR TÜR VE HAYVAN KATEGORİSİ İÇİN TALEP EDİLEN BİLGİLER

İL:		YIL:		
Hayvan türü ve kategorisi: ☐ Buzağular ☐ Yumurtacı Tavuklar ☐ Diğer (.....)				
İşletmelerin sayısı:		Denetimlerin sayısı/ortalama:		
İhlallerin çeşidi ve sayısı		İhlal sonucunda yapılan yasal işlemlerin sayısı		
Gereklilik	Tanım (Çiftlik Hayvanlarının Refahına İlişkin Yönetmeliğe Göre)	Toplam sayı	Tavsiye	Diğer yaptırımlar
Personel	Hayvanların bakımı, uygun bilgiye sahip yeterli sayıda personel tarafından yapılır.			
Kontrol	Hayvan günde en az bir kez kontrol edilecektir. Günün herhangi bir vaktinde hayvanların etraflıca kontrol edilmesini mümkün kılan yeterli aydınlatma bulunacaktır. Hasta veya yaralı olabilecek hayvanın gecikmeksizin, uygun şekilde bakımı yapılacaktır. Gerekli olması durumunda hasta veya yaralı hayvanlar uygun bir yerde izole edilir.			
Kayıtların tutulması	Hayvan sahibi ya da bakıcısı uygulanan herhangi bir tıbbi tedaviye ve her kontrolde bulunan ölüm oranına ilişkin kayıt tutacaktır. Kayıtlar en az üç yıl süreyle muhafaza edilecektir.			
Hareket özgürlüğü	Hayvanın hareket özgürlüğü, gereksiz yere acı veya yaralanmaya neden olacak şekilde kısıtlanmayacaktır.			
Barınaklar	Hayvanların temasta bulunabileceği malzeme ve donanım hayvanlara zarar vermeyecektir. Keskin kenarlar veya çıkıntılar olmayacaktır. Hava dolaşımı, toz seviyeleri, sıcaklık, göreceli hava rutubeti ve gaz konsantrasyonu hayvanlar için zararlı olmayan sınırlar içerisinde tutulacaktır. Binalarda barındırılan hayvanlar, yeterli dinlenme süresi verilmeden sürekli olarak karanlıkta barındırılmayacaktır.			
Donanım	Hayvanların sağlığının ve refahının yapay bir havalandırma sistemine bağlı olduğu durumda, sistemin bozulması halinde hayvanların sağlığını ve refahını koruyabilmek amacıyla yeterli düzeyde havanın yenilenmesini temin edecek bir destekleyici sistem kurulur ve sistemin bozulduğuna dair uyarı vermesi için bir alarm sistemi temin edilir.			
Yem, su ve diğer maddeler	1- Çiftlik hayvanları sağlıklarının sürdürülmesi ve besin ihtiyaçlarının karşılanması için; yaşlarına, ağırlıklarına, davranışlarına ve fizyolojik ihtiyaçlarına göre uyarlanmış yeterli miktarlarda uygun bir yemle beslenir. Hiç bir hayvana, gereksiz yere acı çektirecek ya da yaralanmalarına yol açabilecek her türlü maddeyi ihtiva eden gıdalar ya da sıvılar verilemez. 2- Tedavi, koruma ya da zooteknik tedavi amacıyla Bakanlıkça kullanımına izin verilen maddeler dışında herhangi bir başka maddenin kullanımına, bilimsel çalışmalar ya da edinilen tecrübe ile söz konusu maddenin etkisinin hayvanın sağlığı ya da refahına zararlı olmadığı gösterilmedikçe izin verilmez.			
Yasak müdahaleler	Tedavi amaçlı olmayan müdahaleler yasaklanmıştır.			
Üreme usulleri	Hayvanlarda acı ya da yaralanmaya neden olan ya da neden olması muhtemel üreme prosedürleri uygulanmaz.			